

FAKÜLTELERİN BİRBİRLERİYLE İLİŞKİSİ ÜZERİNE¹

Vom Verhältnisse der Facultäten

Immanuel Kant

(çev. Ezgi Demir Oralgül)

* * *

I.Bölüm

Yüksek Fakülteler Kavramı ve Ayrımı

Ne zaman kendisini deneyimin bir nesnesinde (günümüz öğretim alanının tümünde olduğu gibi) açığa çıkartan yapay bir kurum, aklın bir idesine (bir yönetimin temelindeki ilkeler gibi) dayansa, biz bu ideyi, sadece akla gelmiş olguların rastlantısal bir toplamı ve keyfi bir birleşimi olarak değil, aksine anlaşılmaz olsa bile, akıldaki kimi ilkelerden yapılmış ve akla dayalı bir planmış gibi sorgusuz sualsiz kabul ederiz. Bu tarz bir plan da belirli tür bir ayrımı zorunlu kılar.

Bu nedenle bir üniversitenin sınıflara ve fakültele ayrılarak düzenlenmesinin bütünüyle rastlantı eseri olmadığını varsayabiliriz. Aksine yönetim kendi eski bilgeliğine ve öğreticiliğine başvurmaksızın, kendisi tarafından idame ettirilen bir ihtiyaç yoluyla (halkı belirli dersler yoluyla etki altına alma amaçlı), olgusal kaynağı varmış gibi görünen a priori bir ayrım ilkesiyle kolayca örtüşür. Bu ilkedен sanki hatasızmış gibi bahsetmem mümkün değildir.

Akla göre (bu nesnel olarak demektir) yönetimin kendi amacına (insanları etkileyerek) ulaşmak için kullanabileceği itkiler arasında aşağıdaki gibi bir sıralama mevcuttur: İlkin her bir bireyin ebedi mutluluğu; sonra toplumun bir üyesi olması dolayısıyla yurttaş olarak

¹ Immanuel Kant'ın, *The Conflict of Faculties-Der Streit der Fakultäten*, (trans. Mary J. Gregor, Abaris Boks, 1979) adlı eserinin 1. bölümünün çevirisidir. Çeviride İngilizce ve Almanca metinlerin ikisi de karşılaştırmalı olarak kullanılmıştır.

mutluluğu, en son olarak da fiziksel mutluluğu (uzun bir yaşam ve sağlık) gelir. Yönetim, bunlardan ilkinde ilişkin halka açık dersler aracılığıyla, tebaasının en derindeki düşüncelerini açığa çıkarmakta ve en gizli niyetlerini yönlendirmekte çok büyük oranda etkili olabilir. İkinciye ilişkin dersler, halkın dışsal davranışlarının kamusal yasaların kontrolü altında tutulmasına yardımcı olur. Üçüncüye ilişkin dersler yoluyla ise yönetim, kendi amaçlarına hizmet edecek çok sayıda ve güçlü insanın varlığından emin olabilir. Böylece alışlageldiği gibi tahsis edilmiş olan hiyerarşi, akla uygun olarak yüksek fakültelerde de yer bulur: Buna göre ilahiyat ilk, hukuk ikinci ve tıp üçüncüdür. Gelgelelim, doğal içgüdüye uygun olarak insanlar, yaşamlarını uzattığı için en çok hekimlere itibar ederler. İnsanların olası servetlerini koruma sözü verdiği için önem sırası bakımından hekimin ardından hukukçu gelir. Ve söz konusu olan kendi kurtuluşları olduğu halde yalnızca son bir kez (neredeyse sadece ölüm anında) insanlar din adamını çağırırlar. Üstelik öte dünyanın getireceği mutluluk hakkında ne kadar çok övgüde bulunursa bulunsun, din adamı bile gerçekte onun hakkında hiçbir şey algılamaz ve tutkuyla hekimin kendisini bu fani dünyada bir müddet daha tutabilmesini umar.

Bütün bu üç yüksek fakülte, yönetimin kendilerine emanet ettiği yazılardan oluşan derslere dayanır, öğretim yoluyla yönetilen bir insan topluluğu için bunun böyle olması zorunludur, çünkü aksi halde bu insanlara rehberlik edecek sabit ve herkes için ulaşılabilir bir norm da olmayacaktır. Böyle bir metnin (ya da kitabın) yazılı kanunları içermesi gerektiği apaçıktır; bu demektir ki, (doğrudan doğruya akıldan çıkmayan) bir otoritenin tercih ettiği fiilden türeyen dersler, yönetimin onayladığı bir şeydir, çünkü aksi halde kendisine boyun eğilmesini kolayca buyuramazdı. Ve bu, kamuoyuna açıklanan, aynı zamanda akıldan türeme olanağına da sahip olan dersleri de içine alacak şekilde bütün bir kanunname için doğrudur: Yasa kendi rasyonel temelini dikkate almaz, ama kendini dışsal bir yasa koyucunun buyruğuna dayandırır. Kanunname esastır ve fakültelerin yasanın ruhunun (sözüm ona) eksiksiz bir özeti olarak hazırladıkları, böylece de halkın (kültürlüsü de cahili de) kanunnamenin kavramlarını daha kolay anlayabildiği ve bu kavramları daha güvenli bir biçimde kullanabildiği kitaplardan - simgesel kitaplardan örneğin- tamamen ayrıdır. Bu ikinciler yalnızca yasaya kolayca erişim sağlayan bir araç olmaları dolayısıyla bir saygınlık talebinde bulunabilirler, ama uzaktan

yakından bir otoriteye sahip değillerdir. Belirli bir alanda ün yapmış en önemli öğreticilerin, kendi fakültelerinin iyiliği için böyle bir kitaba normun ağırlığını vermek konusunda hemfikir olmaları gerekse bile, bundan hiçbir otorite çıkmayacaktır: Çünkü öğreticiler, bunu yapmaya yetkili değillerdir; ama onlar şu an için, yasaların içeriğini etkileyecek herhangi bir yola başvurmadan, yalnızca akıp giden zamana ayak uydurabilmek için sürekli değişen ve her durumda, sadece ders anlatma yoluyla ilgilenen pedogojik bir teknik olarak kitabı oluşturmaya yetkilidirler.

Kutsal Kitap İlahiyatçıları (yüksek bir fakültenin üyesi olarak) kendi derslerini akıldan değil, Kutsal Kitap'tan hareketle çizerler; Hukuk Profesörü kendisinininkini doğal yasadan hareketle değil bir ülkenin kanunundan hareketle oluşturur; Tıp Profesörü ise halkın üzerinde uyguladığı sağaltım metodunu insan bedeninin fizyolojisinden değil tıbbi mevzuat üzerinden çizer. Bu fakültelerden herhangi biri, kendi öğretisini akıldan türetilen şeylerle karıştırmaya cüret ettiği anda hem bu öğretiler aracılığıyla emirlerini buyuran yönetimin otoritesine aykırı davranmış olur hem de yönetim tarafından korunan öğretileri ışıltılı tüylerinden acımasızca soyan, bunu da eşitlik ve özgürlük temelinde ele alan felsefe fakültesinin alanına da tecavüz etmiş olur. Yüksek fakültelerin bundan dolayı, kendi dengi olmayan daha aşağı fakültelerin alanına girmemek ama aynı zamanda onlarla ilişkilerini de düzeyli bir mesafede tutmak konusunda çok büyük dikkat göstermeleri gerekmektedir. Yasalarının itibarı bu şekilde aklın esnekliğinden zarar görmemiş olur.

A

İlahiyat Fakültesinin Ayırt Edici Özelliği

Kutsal Kitap ilahiyatçısı Tanrının varlığını ve doğasını, onun Kutsal Kitap'taki sözlerini temel olarak kanıtlar (akıl yürütmenin metne ayak uyduramadığı Tanrı'nın üçlü kişiliğinin anlaşılmaz gizemi gibi örneklerde bile bunu yapmakta çok başarılıdır). Ancak Kutsal Kitap ilahiyatçısı, Tanrı'nın bizzat kendisinin Kutsal Kitap aracılığıyla konuştuğunu ne kanıtlayabilir ne de bunu yapmaya ihtiyaç duyar; çünkü bu, tarihin konusudur ve felsefe fakültesinin alanına girer. (Çare olarak) O, bir alim bile olsa, iman gereği, Kutsal Kitap'ın tanrısallığını, kesin (ama

kanıtlanamaz ve açıklanamaz) bir duyguya dayandıracaktır. Bununla birlikte, Kutsal Kitap'ın tanrısal kaynağı (gerçek anlamda) konusu ilmi bir mesele olması dolayısıyla halka yönelik kamusal söylemlerde asla gündeme getirilmemelidir. Çünkü halk, bu konuyu anlamakta bütünüyle başarısız olacaktır, sonuç olarak da halkın zihninde ilgisiz spekülasyonlar ve şüpheler dolacaktır. Bu tarz konularda halkın hocalarına duyduğu güvene itimat etmek çok daha tehlikesizdir. Bir diğer yandan Kutsal Kitap ilahiyatçıları, metindeki ifadelere mecazi bir anlam -söz gelimi ahlaki- atfetmek konusunda bir uzmanlığa sahip olmayabilirler de. Kutsal yazıları yorumlamakla Tanrı tarafından doğrudan görevlendirilmiş herhangi bir kimse olmadığı için, ilahiyatçının görevi, hakikatin bütününe yönelten bir ruh tarafından anlama yetisinin doğaüstü bir açıklığa kavuşturulacağına bel bağlamaktansa, araya girmesi ve (daha başka bir yetkiye başvurmaksızın) kendi yorumunu yapması için akla izin vermektir. Son olarak, konu istememiz ve onun aracılığıyla Tanrı'nın emirlerinin yerine getirilmesi olunca Kutsal Kitap ilahiyatçısı, doğaya da güvenmemelidir – ki bu insanın kendi ahlaki gücü anlamına gelir (erdem yani) – o yalnızca, insanın yüreğini dönüştüren coşkun bir inanç aracılığıyla elde edilebilen tanrısal lütfâ (hem doğaüstü hem de aynı anda ahlaki bir etkisi olan) güvenmelidir, dolayısıyla ilahiyatçı, kendinde bir inanca sahip olmayı yalnızca tanrısal lütuf aracılığıyla umabilir. Eğer Kutsal Kitap ilahiyatçısı, bu inançlardan herhangi birine akıl yürütme yoluyla burnunu sokarsa bu akıl yürütmesi çok samimi ve ciddi bir biçimde, aynı amacı yerine getirirse bile o, (Romulus'un kardeşi gibi) kendi kurtuluşunu garanti eden tek şey olan kilise inancının üzerinden atlamış olur, ama aynı zamanda kendini öznel değerlendirmenin ve felsefenin serbest ve açık alanının da önünde bulur. Ve burada, Kilise'nin iktidarından kaçarak anarşinin tüm tehlikelerine maruz bırakılır. Ancak burada, akla ve felsefeye ait olan, kötü şöhretli özgürlük ruhu tarafından henüz kirletilmemiş, katıksız (*purus, putus*) bir Kutsal Kitap ilahiyatçısından söz ettiğimin iyice farkına varılmalıdır. Zira, farklı türden iki edimi birleştirdiğimiz ve beraber yürüttüğümüz sürece her bir teki kendisi aracılığıyla ayırt etmeyi sağlayan özellikle ilgili açık bir fikir oluşturamayız.

B

Hukuk Fakültesinin Ayırt Edici Özelliği

Metin üzerinde bir uzman olan hukukçu, *Benimkini* ve *Seninkini* gözeten yasaları anlamak için kendi aklını dikkate almaz, ama (eğer sivil bir görevli olarak hareket ediyorsa) en yüksek otorite tarafından resmen yayınlanmış ve tasdik edilmiş olan kanunnameyi dikkate alır. Bu yasaların doğruluğunu kanıtlamayı ve bunları hukukla uyumlu hale getirmeyi ya da bunları aklın itirazlarına karşı savunmayı ondan talep etmek ona haksızlık olur. Böylesi yargılarda bulunabilmek için öncelikle doğrunun ne olduğu saptanmalıdır, buna karşılık hukukçuların yargıların kendilerinde doğru olup olmadığına ilişkin daha ileri soruları anlamsız bularak derhal başlarından savmaları da gereklidir. Akılla uyumlu olmadığı iddiasını gerekçe göstererek dışsal ve yüksek bir istemeye itaat etmeyi reddetmek gülünç olurdu; çünkü yönetimin itibarı, tebaasının kendi fikirlerine göre neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkında özgürce yargıda bulunmasına izin vermeyip, onların bunu yasama gücünün doğru ve yanlış hakkındaki talimatlarına uygun olarak yapmasına bağlıdır.

Yine de, uygulama söz konusu olduğunda Hukuk Fakültesi İlahiyat Fakültesinden bir açıdan daha iyi durumdadır: Hukuk Fakültesinin yargıç ya da kararı temyiz edilmişse yasal komisyon olarak adlandırılan görünür bir yasa yorumcusu vardır ve bu kişi (en yüksek başvuru merci olması dolayısıyla) bizzat yasa koyucunun kendisidir. Kutsal Kitap'ın hadislerinin yorumlanması gerektiğinde ise, İlahiyat Fakültesi bu ihtiyacı tam olarak karşılayamaz. Hukuk Fakültesinin İlahiyat Fakültesi karşısındaki bu üstünlüğü, bir dezavantajla dengelenir, bu dezavantaj en azından iki fakültenin durumunu eşitler. Şöyle ki: Kutsal yasa kendisi için hiçbir değişimin (söz konusu) olamayacağını (ekleme ve çıkarma dâhil) ve buna sonsuza dek kapalı kalacağını savunurken, bütün seküler yasalar, deneyim hep daha çok ve daha iyi bir içgörü getirdiği için, her zaman için değişime tabidirler. Üstelik Kutsal Kitap ilahiyatçıları, hukuk adamının adaletin yerine getirilmesi (*ius certus*) için tam anlamıyla kesin bir norm arayışının faydasızlığından şikâyet etmesine de katılmazlar, çünkü onlar kendi dogmalarının, herhangi bir durumu açık ve kesin kılacak normdan yoksun olduğu iddiasını reddederler. Dahası, eğer ki bir avukat mesleğini icra ederken kötü bir tavsiyeyle bir müvekkiline zarar vermişse bundan sorumlu tutulmayı reddeder (*ob consilium nemo tenetur*) [hiç kimse verdiği

tavsiyeden sorumlu tutulamaz (ilkesi gereği)]; ancak mesleğini icra eden bir ilahiyatçı (vaiz ya da manevi bir danışman olarak) öte dünyaya giriş yaptıracak her karar, tam olarak bu dünyadaki bir kararın karşılığı olacağından, bunun sorumluluğunu almaktan ve bir güvence vermekten kaçınamaz -en azından karşısındaki konuşurken dinlemek anlamında-. Ancak kendi ruhunu riske attığını ilan etmesi için resmi olarak çağrılıydı bile o muhtemelen, şeylerin hakikatinin bizim Kutsal Kitap'ın otoritesine inanmamıza bağlı olduğunu reddederdi. Hal böyleyken halkın öğretmenleri tarafından korunan ilkelerin doğası bu teminatın doğruluğu konusunda hiçbir şüpheye yer bırakmaz- zaten deneyimin bu yaşamda onları yalanlayacağına ilişkin bir korku duymaları gerekmediğinden daha güvenli bir şekilde teminat da verebilirler.

C

Tıp Fakültesinin Ayırt Edici Özelliği

Tıp bir sanat olmasına rağmen, direkt olarak doğadan yararlanır ve bu nedenle de bir doğa biliminden türetilmesi gerekir. Bu yüzden bir bilim adamı olarak hekim, kendileri tarafından eğitildiği ve onlar tarafından verilen kararlara tabi kaldığı birkaç farklı fakültenin altında yer almalıdır. Ancak hekimin halkın sağlığıyla alakadar olma yolunun büyük oranda yönetimin ilgi alanına girmesi gerektiğinden yönetim, hekimlerin halkla ilişkilerini, fakültenin (mesleğini icra eden doktorlarından oluşan) meslek adamları tarafından seçilmiş bir kurul yoluyla – *bir kamu sağlığı bakanlığı yoluyla*- ve tıbbi yönetmelik kanalıyla denetlemeye yetkilidir. Diğer yüksek fakültelerden farklı bir biçimde tıp fakültesi, kendi çalışma esaslarını, yetkililerin emirlerinden değil, şeylerin bizzat kendi doğalarından türetmelidir. Bu yüzden öğretisi köken itibarı ile aynı zamanda felsefe fakültesinin -en geniş anlamıyla - alanına da ait olmalıdır. Tıp fakültesinin kendine özgü bu özelliğinden ötürü, tıbbi yönetmelikler doktorların yapmaması gereken şeylerle ilgilendiği kadar yapması gereken şeylerle ilgilenmez. Onlar öncelikle doktorların halk için olacağını, ikinci olarak sahte doktorların olmayacağını (*ius impune occidendi'nin* olmayacağını [cezadan muaf öldürme hukuku]) sağlama alırlar. Bu ikinci prensip şunu dile getirir: *fiat experimentum in corpori vili* [deneylerin değersiz bedenler üzerinde yapılmasına

izin ver]. Bu prensiplerden ilkinine göre yönetim halkın rahatını, ikincisine göreyse halkın güvenliğini gözetir (halkın sağığı hususunda). Bu iki hizmet polis kuvvetinin görevi haline geldiğinden beri, bütün tıbbi yönetmelikler yalnızca tıp mesleğini denetlemek zorunda kalmıştır.

Tıp fakültesi bu nedenle, diğer iki yüksek fakülteye göre daha bağımsızdır ve bu açıdan Felsefe Fakültesi'ne çok daha yakındır. Doğrusunu söylemek gerekirse, tıp doktorlarının eğitiminin dayandığı öğreti, konusu yüksek bir otorite tarafından tasdik edilemediği, yalnızca doğadan yararlandığı için büsbütün bağımsızdır. Aslında bu öğreti herhangi bir hukuka da sahip olamaz (eğer hukuktan kastımız yasa koyucunun değişmez istemesiyse), yalnızca yönetmeliğe sahip olabilir (*tebliğ olarak*) ve bilim öğretinin (nesnesi anlamında) sistematik bir içeriğe sahip olmasını gerektirdiğinden, bu düzenlemelerin bilgisi, bir bilim de (tıp bilimi) oluşturamaz. Aslını söylemek gerekirse tıp fakültesi bir tür bilime sahiptir, yönetimin onu tasdik etmek için bir yetkisi olmadığından (çünkü bu şey herhangi bir kanunname tarafından kapsamaz), yönetim bu bilimi fakültenin sağıduyusuna bırakmalı ve yalnızca tıp doktorlarının halka hizmet etmesine yardımcı olmak için dispanserler ve hastaneler inşa etmekle ilgilenmelidir. Yine de bu meslek adamları (hekimler) tıbbi denetlemeyi gerektiren ve bu yüzden yönetimi de ilgilendiren sorunlar ortaya çıktığında kendi fakültelerinin kararlarına tabi durumdadırlar.

İkinci Bölüm

Aşağı Fakülteler Kavramı ve Ayrımı

Aşağı Fakülte, Üniversitenin, bir amir tarafından kabul edilmeyen ya da bir amirin emirlerini kendine ölçüt almayan öğretilerle iştilal eden bir unsurudur. Gerçi uygulamalı bir öğreti de itaate göre işleyebilir, ancak itaatten farklı olarak, kolayca ona uyum sağılayabiliriz, fakat burada bize emir verildiği için bunu, hiçbir zaman basitçe bir hakikat olarak kabul edemeyiz (*de parle Roi*). Çünkü bu yalnızca nesnel olarak olanaksız değildir (yapılmaması gereken bir değerlendirme olması bakımından), aynı zamanda öznel olarak da tamamen olanaksızdır (hiç kimsenin yapamayacağı bir değerlendirme olması bakımından). Bu amirin dediğine bakılırsa,

hata yapmayı isteyen biri gerçekte hata yapmaz ve aslında onun yaptığı şey, yanlış bir değerlendirmeyi doğru olarak kabul etmektir; o yanlış olarak, kendi içinde bulunmayan bir onayı zar zor bildirmektedir. Bu yüzden kamuya açıklanan belirli bir öğretinin doğruluğu soru konusu olduğunda, öğretmen ne en yüksek iradeye başvurabilir ne de emre inanmış gibi görünen öğrencisine başvurabilir. Bu durum, yalnızca eyleme ilişkin bir soruda vuku bulabilir, üstelik o zaman bile öğrenci, böyle bir yetkinin kendisine gerçekten verilmiş olduğunun ve buna mecbur kaldığının ya da en azından buna itaat etmeye hakkı olduğunun bağımsız bir yargı gücü aracılığıyla farkına varmış olmalıdır; öteki türlü öğrencinin buna razı olması boş bir iddia ve bir yalan olurdu. Artık otonom bir biçimde yargıda bulunma gücünün -ki bu bağımsız demektir (genel anlamda düşünmenin ilkelerine göre)- Akıl olarak adlandırıldığını söyleyebiliriz. Bu nedenle felsefe fakültesinin, benimsenen ya da daha doğrusu, izin verilen öğretinin doğruluğuna kefil olmak zorunda olduğundan ötürü, bağımsız bir kurum olarak ve yönetimin değil, yalnızca aklın yasalarına tabi olarak tasarlanması gerekmektedir.

Ne var ki bu tarz bir bölüm de bir Üniversite'de kurulmalıdır; başka bir deyişle her bir üniversitenin felsefe fakültesi olması gerekir. Yüksek fakültelerin yönetimin ikinci planda kalacağını vaat etmesi faydalıyken, diğer üç yüksek fakülteyle ilgili olarak felsefe fakültesinin görevi, (genel anlamda bilimin özsel ve ilk koşulu olan) hakikat asıl mesele olduğundan beri, diğer fakülteleri kontrol etmek ve bu yolla onlara faydalı olmaktır. Bunun dışında İlahiyat Fakültesi'nin, Felsefe Fakültesi'nin kendi hizmetçisi olduğuna ilişkin mağrur iddiasını da dağılmaması ya da susturulmaması kaydıyla bağışlayabiliriz (bu hoşgörülü kadının, meşale taşıyıcısı mı yoksa etek tutucusu mu olduğu sorusu cevapsız kalsa da). Bu -bütün bilimlerin yararına olan hakikati keşfetmek ve bunu diğer fakülteler istedikleri gibi kullanmadan önce yapmak, adeta diğerlerini özgür bırakarak özgür olmak gibidir- büyük bir alçakgönüllülükle (bu iddiaya ilişkin) yukarıdaki şüpheyi birlikte, yönetime karşı savunulmalıdır ve doğrusu bunu yapmak zorunludur.

Şu halde felsefe fakültesi iki bölümden oluşur: Bir tarihsel bilgi bölümü (bu bölüm tarih, coğrafya, filoloji ve uygarlık tarihi ile beraber doğa bilimlerinin kapsamına giren bütün deneysel bilgiyi içerir) ve bir saf rasyonel bilgi bölümü (bu bölümde ise soyut matematik ve teorik fizik, doğa ve ahlak metafiziği yer alır). Bu fakülte aynı zamanda, öğretimin bu iki

bölümünün birbirleriyle olan ilişkisini de araştırır. Her ne kadar felsefenin kendi konusuymuş gibi ele almadığı, ama bilimlerin yararına bir nesne olarak inceleyeceği ve eleştireceği kimi bölümler mevcut olsa bile (kendine özgü öğretiler ve yüksek fakültelerin buyrukları gibi) felsefe insan bilgisinin tüm alanlarına yayılmıştır (tarihsel bir bakış açısından yüksek fakültelerin öğretileri de dâhil olmak üzere).

Felsefe Fakültesi bu nedenle, herhangi bir öğretinin doğruluğunu sınamak için talepte bulunabilir. Yönetim kendi doğruluğunun ve asli amacının aksine hareket etmeksizin felsefenin bunu yapmasını yasaklayamaz; yüksek fakülteler de alenen ileri sürdükleri itirazları ve kuşkuşları sineye çekmelidirler. Yine de onlar bu durumu oldukça can sıkıcı bulurlar, çünkü bu tarz eleştiriler olmasaydı herhangi bir başlıkla bir zamanlar işgal ettikleri mülklerinde rahatsız edilmeden dinlenebilir ve ona zorbaca hâkim olabilirlerdi. Yalnızca yüksek fakültelerin meslek adamları (din adamları, adli yetkililer ve doktorlar) ilgili bürolarının (kurum, devlet dairesi, resmi kurum) isteğine göre açıklanmak üzere yönetim tarafından onlara havale edilmiş bir öğretilere yönelik aleni bir itirazdan ve filozof rolünü oynamaya teşebbüs etmekten korunabilir, yönetim tarafından görevlendirilen resmi makamlar bilgilerini fakültelerden edindikleri için, bu makamlar değil ama sadece fakülteler bunu yapmaya izinlidir. Demek ki, eğer bu makamlar -örneğin din adamları ve adli yetkililer- verilmiş olan şeri ve medeni hukukla ilgili itirazlarını ve şüphelerini halkın önünde sıralamak isterlerse, insanları yönetime karşı isyan etmeleri için kışkırtmış olurlar. Diğer yandan fakülteler, öğreticiler olarak, itirazlarını ve şüphelerini yalnızca diğer fakültelerle birbirlerine söyleyebilirler, halkın bunlardan haberi olması gerekse bile insanlar, pratik anlamda bu tür meselelere önem vermezler; bu tarz inceliklere mutabık olmak onların derdi değildir; onlar kendilerini yalnızca bu amaçla atanmış devlet memurlarının onlara bildirdikleriyle yetinmek zorunda hissederler. Hiç olmazsa bu özgürlüğün felsefe fakültesi için tadını çıkarılması gereken sonucu, yüksek fakültelerin bu yetkilileri (onları daha eğitilmiş kılarak) gittikçe daha fazla doğruluk yoluna yönlendirecek olmalarıdır. Ve bu yetkililer, bu yeni yol aynı amaca ulaşmak için sadece daha açık bir içgörüyü içerdiğinden, kendi ifadelerini değiştirmek üzere geri püskürtülmeyeceklerdir, kendi paylarına, görevleri konusunda daha fazla aydınlanacaklardır. Öğretilmiş olan malzeme bütün yönleriyle verilmişse, böyle bir değişim,

öğretimin geleneksel yolu uyarınca yalnızca huzursuzluğa sebep olan tartışmalar ve saldırılar olmaksızın kolayca meydana gelebilir.

Üçüncü Bölüm

Yüksek Fakültelerin Aşağı Fakülteyle Yasaya Aykırı Çatışması Üzerine

Fikirlerin kamuya açık bir çatışması, yani bilimsel bir tartışma, içeriği ya da formundan ötürü yasaya aykırı sayılabilir. Eğer ki bir öneri hakkında müzakere etmeye izin yoksa, bu yolla kamusal bir öneriyle ilgili olarak bu önerinin kendisi ya da karşıtı hakkında açıkça bir karara varmaya izin verilmediğinden, tartışma, içeriğinden ötürü yasaya aykırı olur. Bir tartışma sırasında eğer taraflardan biri kendi hasmının aklına yönelik nesnel olmayan, ama öznel olan bir temele dayanarak onun yargılama gücünü eğilimleri aracılığıyla belirlemeyi ve dolayısıyla hile yoluyla (rüşvet de dahil olmak üzere) ya da güç kullanarak (tehditlerle) onun rızasını kazanmayı deniyorsa, tartışma, bizahtı kendi biçiminden dolayı ya da devam ederken izlediği yoldan ötürü yasaya aykırı sayılır.

Bu durumda kamuya açık tartışmada fakülteler, halkı etkilemek amacıyla çatışırlar ve her bir fakülte, halkı, onların refahını en iyi kendilerinin sağlayacağı iddiasına inandırdığı sürece etkileyebilir. Fakat bunu hayata geçirmek için önerdikleri yöntem bakıldığında, aşağı fakülte yüksek fakültele taban tabana zıt düşer.

Halk kendi mutluluğu üzerine düşünür, ilk olarak özgürlük hakkında değil belki, ama kendi doğal amaçlarının gerçekleşmesi hakkında ve şu üç şey üzerine: ölümden sonra mutlu olmak, mülkiyetlerinin toplumsal yaşamları boyunca kamusal yasalar tarafından güvenceye alınması, ve son olarak, hayatın bizzat kendisindeki maddi zevklerin (bunlar sağlık ve uzun bir ömürdür) gerçekleşmesi üzerine.

Ne var ki felsefe fakültesi bütün bu isteklerle yalnızca Akıl'dan türeyen ilkelere bakarak ilgilenebilir. Dolayısıyla bu ilgi, hem özgürlük ilkesine hem bir kimsenin ne yapabileceğine ilişkin kendisine koyduğu sınırlara hem de bu istekleri tatmin edebilmek için yapılması gerekenlere –hakkaniyetli bir biçimde yaşamak, haksızlık yapmamak, hazlar bakımından

ölçülü ve hastalıklar bakımından dayanıklı olarak ilkin doğanın kendinden gelen yardıma güvenmek anlamında- bağlıdır. Doğrusunu söylemek gerekirse, bunların hiçbiri için kapsamlı bir öğretim gerekli değildir, ama ekseriyetle olduğu gibi, derdimiz, sadece isteklerimizi dizginlemek ve aklımız tarafından yönetilmekse, öğretim olmadan da yapabiliriz. Zaten bu da, kendi kendine çaba harcamayı gerektirdiği için, çok da halka göre değildir.

Böylece (hazza yönelik eğilimleri ve bir konu üzerinde çalışmaya karşı olan isteksizlikleri karşısında felsefe fakültesinin öğretisinin zayıf bir alternatif olduğunu düşünen) halk, yüksek fakülteleri kendilerine daha makbul teklifler getirmeye çağırırlar. Onların öğrencilerden talep ettikleri şeyler şu şekilde ilerler: “Filozofların zırvalarını sorarsanız, onları öteden beri bilirim. Benim bilim adamları olan sizlerden öğrenmek istediğim şey şudur: eğer ben hayatım boyunca alçağın biri olduysam, nasıl olur da cennet için bir son dakika bileti alabilirim? Eğer kanunu çiğnediysem, nasıl yine de davamı kazanabilirim? Ve eğer ki memnuniyet duyduğum fiziksel gücümü tüketmiş ve suistimal etmişsem nasıl sağlıklı kalabilirim ve uzun bir ömre sahip olabilirim? Şüphesiz ki, siz, yalnızca sağlıklı bir anlama yetisinden başka bir şeyi olmayan herhangi birimizden daha çok şey bilmek için çalışıyorsunuz (bu yüzden bizleri meslekten olmayanlar olarak adlandırılıyorsunuz)”. Ancak bu hususta halk, öğrencilere sanki onlar doğaüstü şeylerin bilgisine sahip birer kahin ya da büyücüymüş gibi yaklaşmaktadır, ve eğer cahil biri öğrencilerden bir şey bekliyorsa, biliriz ki öğretici rahatlıkla onun aşırı olan fikirlerini biçimlendirebilir. Bu nedenle, eğer biri küstahlığı mucize yaratan biriymiş gibi dağıtıyorsa, biz doğal olarak halkın onun peşinden gitmesini ve felsefe fakültesini aşağılayarak terk etmesini bekliyoruz.

Ne var ki felsefe fakültesinin bunlara açıkça karşılık vermesine izin verilmediği sürece -onların öğretilerini alaşağı etmek için değil, ama yalnızca halkın batıl bir inançla bu öğretilere atfettiği büyü gücü ve bu öğretilerle alakalı olan usulleri reddetmek için- bu üç yüksek fakültenin meslek adamları her zaman için böyle mucize yaratan kişiler olarak kabul edileceklerdir. İnsanlar, sanki kendilerini bu becerikli rehberlere edilgin bir biçimde teslim etmişler gibi, hem herhangi bir faaliyetten muaf tutulmak hem de arzu ettikleri amaçlara huzur ve rahatlık içinde ulaşmak isterler.

Yüksek fakülteler (bunu yapmak onların görevi olmadığı halde) bu gibi düsturları benimserlerse o zaman aşağı fakülte ile ihtilafa düşerler ve bu her dem böyle devam eder. Yüksek fakültelerin yasanın ihlalini, engeller olarak görmek yerine şeyleri her zamanki kadar iyi, hatta çok daha iyi kılan kendi büyük sanatlarını ve hünelerini, sanki söz konusu yasalar olmaksızın varolabilecekmiş gibi göstermeye yarayan fırsatlar olarak bağrılarına basmaları yüzünden bu çatışma, aynı zamanda yasaya aykırıdır da.

Halk idare edilmek ister demek (demagogların söylediği gibi) halk aldanmak ister anlamına gelmektedir. Ancak onlar fakültelerin öğreticileri (onların bilgelikleri halk için fazlasıyla yüksektir) tarafından değil, ama fakültelerin baştan savma yapılmış bir işi anlayan (*savoir fair*) ve halkın güvenine sahip olan meslek adamları -din adamları, yasal memurlar ve doktorlar- tarafından idare edilmek isterler. Yalnızca bu uygulayıcılar aracılığıyla halka etki edebilen yönetim de, böylelikle, yüksek fakültelerin öğretim görevlilerinin saf görüsünden değil, ama meslek adamlarının halkın üzerinde kullanabileceği nüfuzun hesaplanmasından ileri gelen bir teoriyi, bu fakültelempoze etmek için bizzat kendisi dayatacaktır. Zira, kuşkusuz, halk en çok, kendisinden emeğini ve aklını asgari düzeyde kullanmasını talep eden ve görevleriyle eğilimlerini en iyi şekilde uzlaştırabilen öğretilere bağlı kalır -örneğin ilahiyat söz konusu olduğunda, halk, neye inanması gerektiğini ya da önceden belirlenmiş kimi formaliteleri yerine getirerek kendi suçlarının temizleneceği düşüncesini sorgulamak (yahut gerçekten bilmek) zorunda kalmadan sadece örtük bir iman yoluyla kendisini kurtarabilecek öğretilere bağlı kalır ya da hukuk söz konusu olduğunda, kanun hükmüne uygun olan öğretiyi halkın kanun koyucunun niyetlerini inceleme yükümlülüğünü kaldırır.

(Eğer yüksek fakülteler böylesi ilkeleri benimserlerse), aşağı fakülteyle asli ve uzlaştırılmaz bir tartışmanın içine girerler. Yüksek fakültelerin yönetim tarafından dayatılan yasakoyucu ilkesi, yetkilendirilmiş bir yasadışılığın bizatihi kendisi olacağından bu tartışma yasaya aykırıdır. Genel olarak, hiçbir suretle, ne *niyet* ne de bir kimsenin kendi *şahsi amaçları* için faydalı bulunduğu bir şey, bir yasa olarak nitelendirilebilir, bu nedenle yüksek fakülteler tarafından böyle sunulan bir eğilim de yasa olarak ileri sürülemez. Böylesi ilkeleri tasdik eden bir yönetim, aklın kendisine aykırı davranmış olur ve böyle yaparak, yüksek fakültelerle aşağı fakülte (felsefe fakültesi ç.n.) arasında bir çatışmaya sebep olur -bu çatışma tolere edilemez,

çünkü felsefe fakültesini tamamen ortadan kaldırmayı talep eder. Herkesin kabul edeceği gibi, bu, bir tartışmayı bitiren en kolay yol olmanın yanı sıra aynı zamanda (tıbbi terimleri kullanırsak) yaşamı da tehlikeye atan mübalağalı bir yoldur.

Dördüncü Bölüm

Aşağı Fakülte ile Yüksek Fakülte Arasındaki Yasaya Uygun Çatışma Üzerine

Yönetimin yüksek fakülteler tarafından halka açıklanmak amacıyla onay vermek için yetkili kıldığı bütün öğretiler içeriklerine bakılmaksızın kabul edilebilir. Bu öğretiler aynı zamanda (yönetimin) seçim(in)den kaynaklanan yasalar ve mutlak olmayan insan bilgeliği olarak da saygı görebilir. Ancak yönetim bu öğretilerin hakikatine bütünüyle kayıtsız kalamaz, ve öğretilerin bu açıdan (ilgi alanları felsefe fakültesinin güvencesi altında olan) akla tabi kalması gerekir. Bu da yalnızca bu öğretilerin tam bir özgürlükle sorgulanmasına açıkça izin verilmesi durumunda mümkündür. Keyfi öneriler, en yüksek otorite tarafından tasdik edilmiş olsalar bile, her zaman için akıl tarafından zorunlu olarak ileri sürülen öğretilerle uyum sağlayamayabileceği için, yüksek fakültelerle aşağı fakülte arasında ilkin kaçınılmaz, ikincileyin de yasaya uygun bir çatışma meydana gelecektir. Bütün bunlar aşağı fakülte için yalnızca bir konu başlığı değil, aynı zamanda bir görevdir de; o, hakikatin bütününe herkesin önünde ifade edemese bile, en azından genel bir ilke olarak açıkça öne sürülen her şeyin doğru olduğundan emindir.

Eğer tasdik edilmiş bir öğretinin kaynağı tarihi ise, o zaman -inanca tereddütsüz itaat kutsal sıfatıyla ne kadar çok tavsiye edilirse edilsin- felsefe fakültesi bu öğretinin dayandığı temeli eleştirel bir açıklıkla araştırmaya yetkilidir ve nitekim bunu yapmaya mecburdur da. Eğer öğreti, tarihi bir bilgi (vahiy gibi) şeklinde sunulmasına rağmen rasyonel bir kökene sahipse aşağı fakülte bu yasamanın tarihi anlatıdaki rasyonel temelini araştırmaktan ve onun teknik ya da ahlaki anlamda pratik olup olmadığını değerlendirmekten alıkonulamaz. Son olarak, bir öğretinin kaynağı yasa olarak belirtilmişse, bu öğreti yalnızca *estetik* olabilir: yani, öğreti kendiyile bağlantılı bir duyguya dayanmaktadır (örneğin, doğaüstü bir etkiye ilişkin dindar bir duyguya– bununla birlikte duygu, nesnel bir ilke vermediği için yalnızca öznel olarak geçerlidir

ve bu nedenle de evrensel bir yasanın temelini sağlayamaz). Bu durumda felsefe fakültesi, öğretinin kaynağını ve sözde temelinde ait içeriği açık bir biçimde sorgulamak, ayrıca da soğuk bir akılla değerlendirmek için hem bağımsız olmak hem de bu sözümona duyguyu kavramlara çevirmek amacıyla tecrübe edildiği ve belirlenmiş olduğu iddia edilen nesnenin kutsallığı tarafından tehdit edilmemiş olmak zorundadır. Aşağıdaki paragraflar böyle bir çatışmaya ve ondan kaynaklanan sonuçlara karşı gerekli olan yöntemin biçimsel ilkelerini içermektedir.

1) Bu çatışma, barışçıl bir anlaşma yoluyla çözülmez ve çözülmemelidir (*amicabilis compositio*); bu çatışma, sadece (bir duruşma gibi) bir hükmü, yani, yasanın gücüne sahip olan bir yargıcın (Akıl) kararını gerektirir. Zira, anlaşmazlığı çözmek sadece ihtilafın sebebini gizleyerek (aşağı fakülte tarafından) ve bizzat kendini aldatılmaya bırakarak yapılan sahtekarlık aracılığıyla mümkündür. Ancak bu tür bir maksim, görevi, hakikatin halka takdim edilmesi olan, felsefe fakültesinin ruhuna doğrudan aykırıdır.

2) Bu çatışma asla bitemez ve felsefe fakültesi, bunun her zaman için devam edeceğine hazır olmak zorundadır. Sınırsız bir özgürlük, herhangi bir fikri kamuya ilan etmek amacıyla, hem yönetim ve hem de halk tarafından tehlikeli olarak adlandırılmaya mahkum olduğu için, yönetimin halkın önünde ortaya konulan öğretilerle ilgili olarak meşru kurallara sahip olması gerekmektedir. Ancak bütün yönetimlerin yasaları, insanlardan kaynaklandığı ya da en azından onlar tarafından onaylandığı için, insanların hata yapabilmelerine ya da uygunsuz davranabilmelerine yol açan tehlike her zaman mevcuttur, ve bu aynı zamanda yönetimin yaptırımının, yüksek fakültelere temin ettiği yasaları da içerir. Yüksek fakülteler asla yönetme arzularından vazgeçemeyecekleri için felsefe fakültesi, korumakla yükümlü olduğu hakikate gözdağı veren tehlike karşısında hiçbir zaman silahlarını rafa kaldıramaz.

3) Bu çatışma hiçbir zaman yönetimin itibarını azaltamaz. Çatışma, fakülteler ve yönetim arasında değil; bir fakülte ile diğeri arasındadır; ve bu durumda, yönetim, sadece umursamaz bir seyirci olarak kalabilir. Aslında, yüksek fakültelerin kesin ilkeleri, bu fakültelerin meslek adamlarının bunları halka açıklamaları amacıyla yönlendirilmesi suretiyle, bizzat yönetimin kendisi tarafından koruma altına alınmış olsa da; bu, yüksek fakülteleri korumamaktadır. Eğitimli topluluklar olarak yüksek fakülteler, bu öğretilerin, görüşlerin ve fikirlerin hakikati sayesinde onları sadece (yönetimin) kendi yararı için halka açıklamaktadırlar; çünkü yönetim

bu ilkelerin içsel hakikati hakkında karar verip böylece bilim adamı rolünü oynasaydı, kendi itibarını zedelemiş olurdu. Bir başka ifadeyle yüksek fakülteler, yalnızca kendi meslek adamlarının halka verdiği talimat ve bilgilendirme nedeniyle yönetime hesap vermek zorundadır; bunlar (talimat ve bilgilendirmeler) uygar bir topluluk olarak halkın içinde deveren ettiğinden ve yönetimin halk üzerindeki nüfuzunu zayıflatabilmelerinden ötürü, yönetimin onayına tabidirler. Bunun yanı sıra, fakültelerin kuramcılar sıfatıyla kaşılıklı olarak uzlaşmak zorunda oldukları öğretiler ve görüşler, başka türden bir topluluğa yöneltmiştir – bilimlere sadık eğitilmiş bir topluluğa; ve insanlar bu konu hakkında hiçbir şey anlamamayı kabullenmiş oldukları için, yönetim akademik tartışmalara² müdahale etmeyi uygun görmez. Yüksek fakülteler sınıfı (öğrenim parlamentosunun sağ kanadındaki), yönetimin yasalarını destekler; fakat mesele hakikat sorunu olduğunda bir yönetim sisteminde bağımsız olduğu kadar zorunlu da olan muhalif bir partinin de varolması gerekmektedir (sol kanat), bu da felsefe fakültesinin kürsüsüdür. Onun titiz sınavları ve itirazları olmaksızın yönetim, neyin kendi yararına ya da zararına olabileceği konusunda yeterince bilgi sahibi olmayacaktır. Ama eğer fakültelerin meslek adamlarının, halka izah etmeleri için onlara verilmiş olan hükümlerde, kendi inisiyatifleriyle değişiklikler yapmayı istemeleri gerekseydi, o zaman yönetim dikkatinin tümüyle, halk için tehlike oluşturabilecek *yenilikçiler* olmaları dolayısıyla

² Öte yandan fakültelerin meslek adamları (uygulayıcılar olarak rollerini icra ederken) çatışmayı kent soylu toplumsal varlığın gündemine getirirler (kamuya açık olarak – kürsülerden örneğin). Bunu yapmaya eğilimli olduklarından, gayrimeşru bir şekilde, bu çatışmayı (akademik meselelerde karara varmak için yetkin olmayan) halk mahkemesinin önüne sürüklerler ve bu durum, çatışmanın akademik bir tartışma olmasına son verir. İşte o zaman yukarıda bahsedilen, öğretilerin halkın eğilimleri doğrultusunda ortaya koyulduğu, ayaklanmaların ve hizipleşmelerin tohumlarının atıldığı, dolayısıyla yönetimin de tehlikede olduğu yasaya aykırı çatışma ortamı meydana gelir. Bu, kendi kendini tayin etmiş halk tribünü, böyle yaparak, profesyonel meslekleri reddeder, yurttaşlık anayasasının haklarına tecavüz eder (politik çatışmaları kışkırtır) ve gerçekten yenilikçiler adını hak eder. Ancak haklı olarak nefret edilen bu isim, herhangi bir ayırım gözetmeksizin öğretisi ve pedagojik yöntem alanında yenilik yaratan herkesi kapsadığında (buna karşılık neden eski olanın yeni olandan her zaman daha iyi olması gereksin?) kötü bir şekilde suistimal edilmektedir. Ancak yönetimin bütünüyle farklı bir biçimini ya da daha ziyade, bir yönetimsizliği (anarşi) uygulamaya koyan bu insanlar, akademik soruları halkın kararına bırakarak, gerçekten de yenilikçiler adını hak ederler; alışkanlıklarını, duygularını, eğilimlerini etkileyerek halkın yargısını istedikleri şekilde yönlendirebilmekten mutluluk duyarlar. Ve böylece halkı, meşru bir yönetimden de kurtarmış olurlar!

bunların üzerinde hak iddia edebilirdi [yargılama yetkisi üzerinde]. Bununla birlikte yönetim, onlar hakkında doğrudan yargıya varamaz, ama yalnızca yüksek fakülteler tarafından alınabilecek olan en sadık karara uygun olarak, yönetim, kendi kesin öğretilerini açıklayabilsinler diye meslek adamlarını yönlendirebilir.

4) Bu çatışma, eğitilmiş ve kentsoylu bir toplumsal varlığın birliğiyle maksimler bakımından uyumludur. Bu maksimler, fakültelerin iki sınıfının birden, daimi bir şekilde daha büyük bir tamlığa doğru ilerlemesine neden olmak zorundadırlar ve nihayet bu maksimler, kamusal yargının özgürlüğüne dair yönetimin iradesi tarafından getirilen tüm kısıtlamaların kaldırılması için olanak sağlarlar.

Böylelikle, bir gün sonuncunun birinci olması pekala gerçek olabilir (aşağı fakültenin yüksek sayılması) – daha doğrusu, otorite olmak bakımından değil, ama otoriteye (yönetime) danışmanlık yapmak bakımından. Zira yönetim kendi amaçlarına ulaşmak için, felsefe fakültesinin özgürlüğünün ve bu özgürlükten gelen yüksek anlayışın, kendi mutlak otoritesinden çok daha iyi bir araç olduğunu keşfedebilir.

Sonuç

Demek ki bu antagonizm (uyuşmazlık), yani, iki partinin bir ve aynı nihai amaçta birleştiği (mücadele etmelerine karşı) bu çatışma (*concordia discors, discordia concors*), bir savaş değildir, yani, *Benimkine* ve *Seninkine* ilişkin öğretinin birbiriyle çelişen nihai amaçlarından kaynaklanan bir ihtilaf değildir. Ve aynı zamanda, politik Benimki ve Seninkine benzer bir biçimde, bu çatışma *özgürlük* ve *mülkiyete* dayanmaktadır. Nasıl ki özgürlük zorunlu olarak mülkiyetten önce geliyorsa ve mülkiyetin koşuluysa, aynı şekilde yüksek fakülteye bahşedilen hakların hiçbiri de, aşağı fakültenin söz konusu hak hakkındaki endişelerini eğitilmiş kamuoyu önünde paylaşma iznini saklı tutmaksızın mevcut olamaz.